

LJUBLJANSKI ČASNIK.

St. 92.

Vtorik 18. Listopada.

1851.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožesu Blažniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani so odrajta še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znaša 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, kateri more po novi postavi frankiran biti.

Vradni del.

C. k. okrajno poglavarstvo v Trebnem je z noto od 29. pr. m. št. 9176 v občinah Selo, Primskovo in Zagradcu nabranih 5 gold. 9 kr. za nesrečne pogorele Ižance sem poslalo.

To se z živo zahvalo dobrotnikom sploh naznani, da se je zgorej imenovani znesek ob enem na odločeno mesto odrajtal.

Ljubljana 12. novembra 1851.

C. k. okrajni poglavar.

Gospod Gustav Haimann, tergovec v Ljubljani mi je vročil 25 gold.
in potem tudi gospod dr. Ivan
Ahačič v Ljubljani 25 „

skupej 50 „

s pristavkom, da naj jih med tiste razdelim, ki so v poslednji povodnji škodo terpeli.

Ker imenovanima gospodoma za ti milodar dolžno hvalo izrečem in za daljne milodare prosim, še pristavim, da se je zgoraj imenovani milodar Andreju Malenščku, mlinarju iz Tacna, kterege je povodenj naj huji zadela, vročil.

V Ljubljani 14. novembra 1851.

C. k. okrajni poglavar.

Nevradni del.

Kaj Vodnik od nas Slovencev

in slovenskiga jezika na dalje piše.

(Konec.)

Kristjani pa rimske šege so jeli s časom nemške čerke imeti, katere so menih srednih časov znajdli in po podobi latinskih zarobili. Zatorej dan današnji pišejo Pemci, Poljci in Lužicarji z nemškimi čerkami.

Krajnci so pisali po glagolitsko notri do 16. stoletja. Okoli leta 1550 je začel Primaž Truber z latinskimi čerkami pisati. On je bil rojen Krajnec iz vasi Rašica pod Trojakam na Dolenski strani v Kocianski fari; je postal mašnik in s časom korar v Ljubljani. Je predstavil na krajnsko Psalme Davidove in Novi Testament; tudi je pridige in duhovne pisma pisal. Alj ker je bil luteransko vero učiti začel, so ga iz dežele v nemški rajh pregnali.

Od tega časa Krajnci po latinskim a b c pišejo kakor tudi Hrvatje, Dalmatinci in sploh vsi Slovenci, ki so bliži Laške dežele.

Ob časi Primaža Truberja je več družih Krajncov bukve z latinskimi čerkami pisalo.

Kar je bilo luterskih bukev, so bile na Nemškim v Vitenbergi natisnjene.

Med temi je Sveto Pismo ali Biblia pretolmačena od Jurja Dalmatina natisnjena v leti 1584. Ker ta Biblia na strani take napise ima, kateri so Rimskemu Papežu in katolškim naukam zoperni, je bila ljudem prepovedana, iz rok odvzeta; ino sedaj malo takih bukev najdemo v rokah učenih mož. Ta biblia tudi

ni taka, kakorsna ima biti po sklepih cerkveniga zbora v Tridenti.

Adam Bohorič je dal na dan gramatiko za krajnski jezik v leti 1584. Do sedaj se že malo takih bukev najde; vunder jih imamo za nauk, de iz njih zvemo, kako so naši stari predniki pisali, jezik čistili, in podučili, kako bi se unanji izučili, naš jezik govoriti. — Tudi ta gramatika je bila prepovedana, ker ona nekaj katolškemu uku zopernih podukov ima v predgovoru. Namesti te gramatike je dal na svitlo eno drugo perpušeno od višjih Pater Hipolit, kapucinar v leti 1715, natisnjeno v Ljubljani.

Bohoričova gramatika se je razgubila, Hipolitova je premalo med ljudi prišla. Sleherni pisavec je krajnsko pisal, kakor se mu je zdelo; nobeden ni gledal na stanovitno vižo, vstavo ali red. Pisarji poprejšnjiga stoletja so se dosti deržali po Bohoriču, ali v sedajnim stoletju so rili naprej, in s krajnskim pisanjem delali, kakor prešič z mehama.

Oče Marka, minih bosih Avguštinarjev kloštra na Dunajski cesti, v Ljubljani rojen pred mestam, vidijoč to nadlogo, je pisal novo gramatiko v letu 1768. On je imel v bukvi tega kloštra Bohoričovo in Hipolitovo gramatiko; vunder drugači je napravil svojo, jo na dan dal, in rekel: de do njegovih časov še nobene krajnske gramatike ni bilo. Alj potle smo zvedili, de on je imel poprejšne gramatike; — zatorej naj gleda sam gori, kako si je upal neresnico govoriti in pisati.

Očetu Marku smo vunder hvaležni za več reči. On je spet branje med ljudmi razširil; od trideset let se je skoro vsak pastir in pastarica brati naučila. Dosti bukev je med ljudi dal, jezik sem ter tje v bukvah očistil, omečil in lepši perrezal. Alj nekatere reči zastopnim niso dopadle; on je namreč stare mejnike brez vzroke prestavil; od starih gramatik odstopil, pisal kakor Ljubljanski predmestnani govore; ni gledal na čistiši jezik Polancov, in dalječ od Nemcov stoječih starih krajnskih zarodov. On je preveč nemčoval, namest de bi bil slovenil. V nekterih besedah je brez potrebe hromatil, v družih pa premalo unajne Slovence čislal, kar je lahko ino treba.

Eden njegovih jogrov spozna, de se je dosti od njega naučil; vunder sedaj vidi, de je potrebno tudi stare gramatike poslušati, kateri so pred njim pisali.

Od tod pride, de oče Marka pri nas nobeniga nima, ki bi se po njem popolnim deržal; prestavljavci sv. pisma ino drugi učeni od njegove viže odstopajo, in se bližajo starišim pisarjem v jeziku in pisanji.

Iz tega sklenem, de bi dobro bilo skorej eno gramatiko in besediše viditi, v katerih bi se krajnski jezik v svoji čistosti najdel, stari mejnik le iz potrebe prestavil, govor po tih naukih perrezal, kakor so ga družih jezikov učeni lepotili, in se nič nezapletalo, temuč izrekovanje, za ušesa, pismo in za pesem prilično naredilo.

Telegraf ali daljnopisnik.

(Iz Novic leta 1850.)

Večkrat se primeri, de človek želi kakšno imenitno prigodbo naglo v daljne kraje na znanje dati, ali jo iz daljnih krajev hitro zvediti. Kar posamesni človek želi, želijo tudi vladarstva ali regirenge, kterim je velikrat silno veliko na tem ležeče, de se imenitne dogodbe hitro sem ter tje oznanujejo.

Že v nekdanjih časih so tedaj ljudje poskušali kakšno pripravo znajti, de bi se tako oznanovanje v daljne kraje zamoglo naglo zgoditi. Če stare bukve prebirajo, že najdemo dolgo pred Krist. rojstvom, de so stari Greki in Rimci take priprave imeli, s kterimi se od eniga kraja do družiga oznanila pošiljali. V ta namen so prižigali ognje na hribih, so trobili v rogove ali druge trobila, in tako je prvi trobentar drugimu, drugi tretjemu in tako dalje oznanil novico. Napravili so tudi po hribih na visocih kolih rante ali preklje, ktere so se na več krajev verteli dale, tako de so iz tega vertenja mnogoverstne znamenja postale, ktere so čerke (ali puštobe) nadomestovale, ki so jih tisti poznali, ki so bili za oznanovace na hribih postavljeni. Kakor je eden te rante postavil, tako je tudi drugi storil, in tako so šle te znamenja naprej do tistiga kraja, kamor je bilo oznanilo namenjeno.

Ker so se tedej po teh in enacih napravah oznanila hitrejši kakor po pošti in po drugih potih v daljne kraje pošiljale, so imenovale že stare ljudstva tako napravo telegraf.

Telegraf je tuja, gerška beseda, in se pravi, v slovensko prestavljena, daljnopisnik, za to, ker se s to napravo v daljne kraje piše. Ker so pa tudi drugi narodi besedo „telegraf“ v svoj jezik vzeli, se je tudi mi ne branimo, ker mislimo, de ni prav, ako smo prenapeti „čistniki“ ali superpuristi. Naša slovenska beseda „daljnopisnik“ je scer ravno tako dobra, kakor gerška „telegraf“, vunder gerške ne zaveržemo, ker se v vsih družih jezikih tudi sliši; dovelj je tedaj, de le razumemo, kaj de pomeni.

Vsakdo, ki le nekoliko prevdari gori imenovane stare telegrafe, že na prvi prevdark spozna, de te stare naprave so bile silno neukretne, pomanjkljive, težavne in mnogim zadržkam podveržene.

Kakor so v vsih rečeh umne glave nove reči znajdle, tako se je zgodilo tudi s telegrafam. Umne glave so dolgo premišljevale, kako bi se nek tista čudna moč, ki je blisku enaka in ki v enim trenutku ali sekundi 60,000 milj pota stori in se električna in magnetična moč imenuje, dala za telegrafe porabiti. Že pred sto leti so začeli učeni možje na Francozkim, Angleškim in Nemškim to čudovitno moč za pošiljanje oznanil v daljne kraje poskušati, pa še le v leto 1835 do 1837 so se te skušnje tako po sreči izšle, de so začele vladarstva mnogih dežel elektromagnetične telegrafe napravljati. Tudi v naših krajih imamo zdej tacija telegrafa. Po tistim bakrenim (kufrenim)

dratu, ki ga vidite potegnjeniga na visoke kole zraven železnice ali scer velicah cesta; šviga tista čudovitna moč semtertje, ktera, kakor blisk hitra, nosi oznanila iz eniga kraja v drugiga.

To je elektro-magnetični telegraf, kteriga vidite v podobi, ki je današnjim „Novicam“ priložena. Ker imajo Novice imenitni namen za omiko slovenskiga ljudstva skerbeti, so si že davnej prizadevale, kje kak popis tega telegrafa dobiti, ki bi prav po domače to reč razložil, in dobile so ga po dolgim iskanji v Marskih narodnih Novinah. Po tem popisu bojo tudi Novice svoj popis vravnale in tu in tam še kakšno razjasnjenje pristavile. V natanjčno in učeno razlago elektro-magnetičniga telegrafa se ne moremo spuštati, ker bi takšne razlage vsi tisti bravci ne razumeli, ki niso popolnoma učeni naravoslovci in kterim niste elektrika in magnetika znani. Naš namen je le: napravo telegrafa tako razložiti, da jo bo v stanu vsak bravec zapopasti. De se pa vsa-cimu človeku spodobi, to napravo saj nekoliko poznati, nam bo vsak poterdil, če zapopade: de nobena znajdba poslednjih časov ni tako imenitna, kakor ta, — in de nobena znajdba ni človeškemu umu v toliko čast, kakor ravno ta!

Naš dandanašnji telegraf, kteriga drat poleg cesta vidimo, je tedej električno-magnetični telegraf.

Kaj je to: električno-magnetično? bo marsikdo naših bravev zagodernjal, in bo rekel, de tega ne zastopi. Nikar se neznanih besed ne vstraši, dragi prijatelj! Kmalo boš toliko razumel, kolikor ti je treba vedeti, de boš saj nekoliko to čudovito napravo zapopadel, de boš vedil, kaj se v telegrafu godi, in de ni clo nič copernije zraven.

Dve čudoviti moči ste, kteri storite, de gre oznanilo kakor blisk iz eniga kraja v drugiga po dratu. Ena moč je elektrika, druga pa magnetika. Obe moči vsaki pozna, čeravno njuniga imena ni vedil. Slavni gospod profesor Robida nam je ti moči v bukvah, ki so lani v Ljubljani na svitlo prišle in se imenujejo „Naravoslovje ali Fizika“ prav na domače zložil; z njegovimi besedami vam bomo ti dve čudoviti moči razložili.

Poglejte pečatni vosck. Ako ga po sukni dergnete, de se ogreje, majhne listke popirja na-se potegne in jih spet spusti. Kdor suho stekleno (glažovnato) cevko s suknam dergne, in jo potlej popirčkam ali nitkam ali slamicam bliža, vidi: kako se ti kosčki proti cevki vzdigujejo in se je prijemajo; jo kmalo spet spustijo, na tla padejo, in se vaovič k bližni cevki vzdignejo. Ako cevko dobro dergnjeno licam bližaš, meniš čuditi pajčine na licah. Ako te skušnje v tamni izbi delaš, vidiš iskricice med cevko in drugim telesam, in slišiš der-skanje, ako jim dergnjeno cevko bližaš. Tudi burčen, smola, žeplo, žida, lasje, zlahtni kamen, clo led in druge reči to storijo. Če pa glažovato kolo, (elektrostrogo, ali kakor ga kmetje imenujejo „kolovrat“) z dergnjenjem zlo vgreješ, se toliko ognja v steklu nabere, de iskra od njega poketajo, in če ga primeš, te hudo vdari po udih. Lejte! vse to pride od tiste moči, ktero smo v steklu zbudili, in ktera se elektrika imenuje. Vsepolno je take moči in taciga ognja tudi pod nebam, ki se nam v podobi bliska in strele očitno pokaže in ga zatorej tudi nebeški oginj imenujemo.

Kaj ne, de ste že dolgo to moč poznali, in de le niste vedili, de se električna moč imenuje? K zbujuju spijoče elektrike pa ne služi le dergnjenje, temuč tudi tlačjenje, kakor pri skorji; gorkota pri nekterih kamnih; raztopljenje pri žeplu; dotaknenje pri kotlini (kufri) in cinku, in pri drugih rečeh.

Tako moč po potrebi obilno si napraviti, so učeni možje mnogoverstne naprave si zmislili, kakor je gori imenovani stekleni kolovrat, električna steklenica, ki se Lajdenska steklenica (Leidnerflasche) imenuje, Voltovi steber (Volta'sche Säule) i. t. d.

Cinkovo plošo pertisnjeno h kotleni (kufreni), imenujejo naravoslovci Voltovo pervino, ktera pa le slabo elektriko da. Visoko učeni naravoslovec, Volta po imenu, je pa več takih pervin tako združil, de je na cinkovo plošo položil kotleno, na kotleno je položil vlažno (mokro) sukmeno plošo; na sukmeno spet cinkovo, potlej kotleno, potlej sukmeno in tako dalje. Tako sestavljen steber stoji med tremi steklenimi stebri. Suknene ploše se v solnati ali žeplokisani vodi namočijo, izžmejo in tako valijo, de ne stopi voda iz sukna, ktera bi po rudni ploši stala alj naprej lezla. Spodne cinkove ploše in zgornje kotlene ploše, se tiši kotleni drat. Kjer se drata bližata, vidiš električno iskro. Ako se hočeš prepričati moči postavljeniga stebra, pertisni eno mokro roko na cinkovi, drugo na kotleni konec stebra iz kakih 30 pervin sestavljeniga, in čutil boš derglej, kakor pri električni steklenici. — Popisani Voltovi steber pa scasama omaguje in vso moč zgubi, torej so si naravoslovci z nekoliko prenapredbo stanovitni Voltovi steber napravili.

Električna moč je pa dvojna. Elektrika v steklu (glasu) zbudjena, je drugačna od one v žepu ali smoli. Ako se hočeš tega očitno zagotoviti, obesi kroglice iz bezgoviga steržena na židane nitke, in daj eni, kadar se je z dergnjenim steklam dotakneš, elektriko stekla. V tem hipu boš vidil, de beži leta kroglica od stekla, — in se rada bliža elektriki žepu. Kadar se je pa žepu dotisnila, spet odleti, in od žepu beži, in tako dalje. — Ako obema kroglicama daš elektriko žepu, alj obema elektriko stekla, boš vidil, kako bežite ena od druge. Ako pa eni daš elektriko stekla, drugi pa elektriko žepu, se prijazno bližate, sprimate, in potlej mirna ena zraven druge visite. Iz tega se vidi, de je elektrika stekla drugačna, kakor žepu. Naravoslovci imenujejo prvo kladno (positive), druge pa zoperno elektriko (negative Elektrizität) To-liko bo mende zadosti, de vsak bravec saj nekoliko bolj električno moč pozna, ki jo je davnej v blisku, strelji i. t. d. poznal.

Druga moč, ktera ima pri telegrafu opraviti, je magnetična moč. Enako čudovita moč, kakor električna, je tudi magnetična. Kakor je una od neke sterjene smole, ki se v germškem jeziku elektron imenuje, svoje ime dobila, tako ga je ta od neke rudnine, ktero so pred veliko sto in sto leti v mestu Magnezja v mali Azii najdlji, ime magnet dobila, kjer so pri ti rudi to čudovito moč pervikrat zapazili.

(Konec sledi.)

Austrijansko cesarstvo.

Horvaška.

„Narodne novine“ pišejo 8. t. m.: Današnja pošta je prinesla iz vsih strani sila žalostna oznanila o velikej povodnji, ki je mnogo škode napravila, tako na južnem štajarskem, na Tirolskem, kakor tudi na nekej strani Laškega. Posebno pa je razsevdena Drava vse mostove porušila, poplavlila in izkopala tako pota, da je bilo vsako obćenje poslednje dni pretergano.

Iz Varazdina, kjer je Drava gotovo vse mesto poplavlila, še nimamo bolj obsirnih novic. Svitli ban je šel večeraj v Varazdin, da sam ogleda nesrečo in potrebno stori, da se večja nesreča obvarje.

Iz doljne Posavine se še nič ne sliši, pa škode bo tudi ondi gotovo brez kraja in konca. Iz Bukevja čujemo, da je tje prinesla Sava 2. t. m. mertvega utonenca, orjaške postave v kmečkej obleki in ga na suho vergla. Med tem pa ni bilo nikogar, ki bi bil mertvo truplo na varno mesto odnesel, da bi se bilo potem po keršanskem običaju pokopalo, ampak ležalo je mertvo truplo, kjer ga je Sava pustila; po noči Sava spet narase in nesrečnega utopenca odnese — morda k bolj miloserčnim ljudem.

Za nesrečne Varazdince se že nabirajo milodari. Ko pride žalostna novica v Zagreb iz Varazdina, je odločil svitli ban iz deželne denarnice za nesrečnike 2000 gold., sam je dal 200 gold. svitla banica pa 50 gold. Tudi drugi so podpirali znamenite prineske.

* Opravništvo za povestnico jugoslavensko je imelo sejo 25. oktobra pod predsedništvom gospoda Ivana Kukuljevića.

1. Prebrali so odgovor društva kraljevskega za severne starine, ki obstoji pod predsedništvom njegovega veličanstva, danskega kralja Friderika VII. v Kodanju (Kopenhagen), v kterem se radost izreče, da je zagrebško društvo z danskim v zvezo stopilo, da se je knjiga I. arhiva z veseljem sprejela.

Kodansko društvo nadalje priobči izvestje v poslednej seji v mestu Kristianburgu pod predsedništvom njegovega veličanstva kralja samega. Gospod Rafn tajnik društva severnih starin priloži tudi imenik tega društva.

Ti odgovor je bil s pravo radostjo pozdravljen in ob enem je bilo sklenjeno gospoda tajnika Karla Kristjana Rafna, zavolj prijateljstva, ki se iz pisma proti društvu kaže, za častnega uda v prvem obćenem zboru predložiti.

2. Gospod Dragotin Simandi-Resanski, kaplan na Vranskem pri Celju na štajarskem, s tem, da stopi v društvo, pokloni ob enem društvu stari prepis, povelje, s kterim poterdi papež Aleksander VI. vtemeljenje novo mestjanskega kapitela, in obljubi gomilo popisati, ki se najde v gomilskej fari in o kateri narod mnogo pripoveduje. Leži pa eno uro od Vranskega na levi strani ceste v Celje.

Ti dopis se je z radostjo sprejel in drago bode ravnateljstvu, ako v tem starem homcu ali gomili kdo kaj več zapazi.

3. Ud društva, gospod Sujo Splaić naznani opravništvo, da gospod dr. Jak v Tkalca, kakor se iz njegovih listov vidi, meni izdati delo o rimskih starinah, ki so izkopane pri Sisku in o rimskih toplicah pri Varazdinu. Ker se je izdatelj na gospoda Slaića obrnul, da bi naročnike nabiral; zavolj tega prosi on društvo za podporo pri izdanju tega dela in pokaže tablo, na kterej so slike v Sisku iz kopanih starinskih stvari.

Ker se vidi iz listov gospoda Tkalca, da njegovo delo podpera namen opravništva, se gospodu Tkalcu naznani, da se društvo na 20 iztisov njegovega dela predbroji.

4. Svetovavec opravništva, gospod Mirko Bogović izreče pismeno, da se odreče dozrajne časti. To se z žalostjo sprejme, na njegovo mesto je izbran enoglasno gospod Maks Tirc.

5. Gospod Stepan J. Verković piše iz Beligrada, da je obhodil Macedonio, Tracio, Epir i Tesalio in da je bil na Atonskej svetej gori, kjer je starih pisem iskal. Pa žalibog da ni mogel nič zagledati v knjižnicah atonskih samostanov, ker ni imel zato potrebnega privoljenja od carigrškega patriarha; poverniy se iz Atonske gore je našel več starin po Macedonii, Tracii in v samostanih epirskih; ko bo utegnil, se bode spet tje podal. Poslednjič naznani, da hoče nekoliko starin iz turških pokraju sam v Zagreb prinesiti.

To pismo se z veseljem sprejme in željno se pričakuje starine, zavolj katerih se bo opravištvost osebno z gospodom porazumelo.

6. Vodja društva, gospod Ivan Kukuljević pokloni društvu sledeče rokopise: 1) *Extractus rerum magis memorabilium ex protocollo seu actis regnorum Croatiae et Slavoniae.* 2) *Pauli Ritter aliter Vitezović æquitis aurati Banalogia seu de Banatu Chorvatiæ, z več družimi rokopisi.* — Gospod Mihael Sabljar pokloni sliko Čaplovića; gospod Peter Konjević iz Karlovca 6 starinskih posod, ki so v Herculanumu najdene in izkopane; gospod Dahnoslav Lukšić 46 slik na gipsu vtisnjenih in 102 spominkov za numizmatičko zbirko in pečatov ruskih carov; gospod Aleks Bakšaj 90 del za knjižnico, in gospod Vakanović „*Martini Georgii Kovačić Senquicentis index realis geografico-topographicus.*“

Vse to se je sprejelo z iskreno zahvalo, ki se bo shranilo v narodnem muzeumu.

* Iz Kaniše se piše 9. novembra: Že osem dni je obćenje z Horvaško in Slavonsko pretergano. Drava je tako narasla, da že mnogo let tako ne. Vse mostove do Maribora je pobrala. Po Dravi plavajo dile, les, mlini, hiše in tudi trupla. Kar se še nikdar ni zgodilo, se je zdaj, da se je voda uderla v Čakurn kjer je mnogo hiš in živine vzela, le nekoliko hiš še stoji. Cela poštna cesta do Varazdina je pokončana, vsi zidani mostovi so poderti, novice, ktere zvemo so žalostne, škoda velika.

Avstrijska.

66. del občnega državnega zakonika in vladnega lista prinese sledeče:

Ukaz ministerstva za bogočastje in uk, 26. oktobra 1851, na vodje c. k. pravnih akademij v Zagrebu, Velikem Varadinu, v Košicah in v Požonu, s katerim se razjasnijo nekatere dvombe zastran razlaganja in rabljenja več paragrafov v zaukazih 4. oktobra 1850, derž. zakonik št. 380 in 381.

Ker so na dan prišle dvombe zastran tega, kako gre razlagati nekatere paragrafe zaukazov 4 oktobra 1850, derž. zakonik št. 380 in 381, in kako je po njih ravnati, se dajo sledeče pravila vodjem c. k. pravnih akademij v Zagrebu, Velikem Varadinu, v Košicah in Požonu:

I.

Vprašalo se je:

- ali se imajo na c. k. pravnih akademijah tudi taki poslušavci pripustiti, kteri ne mislijo ne v javen ured stopiti, ne učene stopnje si pridobiti, timuč poduke na pravni akademii le za svoje izobraženje rabiti hočejo;
- ali so taki poslušavci tudi dolžni očitne letne ali polletne preskušnje opravljati, in
- učni dnar plačevati.

Na to se opomni:

Pervič. Iz zaukazov v začetku omenjenih in iz kakovosti teh javnih učiliš, kakor tudi iz odločb, ktere zapopadejo učni redi na vseučiliših dne 1. in 8. oktobra 1850 zastran izrednih poslušavcov, se razvidi, da tudi takim poslušavcom ni zabranjeno, c. k. pravnih akademij se posluževati, kteri nečejo učb ali kolegij v kak djanski namen obiskovati, timuč le zavolj svoje lastne izomike, in da se njih stan na teh učiliših od stanu rednih poslušavcov nekako razločiti zamore, in tudi razločiti mora.

Drugič. Taki izredni poslušavci morajo nar manj po šestnajst let stari biti, in tako

stopnjo dušne omike imeti, po kteri se obiskovanje kolegij za njih dobro in koristno kaže. Dvombe, ki zastran tega vstanejo, razsodi profesorski zbor na prvi in zadnji stopnji, brez da bi se preskušnja godnosti ravno opraviti morala.

Tretjič. Disciplinarni predpisi, ki so dani za učence na avstrijskih vseučiliših in za redne učence c. k. pravnih akademij, sploh tudi veljajo za izredne poslušavce. Vsaki čas se zamorejo od c. k. pravne akademije odpraviti, če so stanovitno malopridni v obiskovanju kolegij, če pohujšljivo razsajajo, akademijski red motijo, al vodja ali profesorjev ne spoštujejo kakor so dolžni.

Četertič. Izredne poslušavce ima vodja sprejemati in posebno zapisovati.

Petič. Dolžni so kakor drugi učenci učni dnar plačevati, vendar zamorejo tudi za oprostjenje prositi, če so revni. Če v pristojni dobi ne morejo skazati, da so oprostjeni, morajo učni dnar za vsako polletje naprej odrajtovati.

Šestič. Ni da bi se morali očitnim letnim ali polletnim preskušnjam podvreči.

Čez obiskovanje kolegij in čez preskušnje, ki so jih zna biti iz proste volje opravili, pa nikakor ne dobe tacih spričeval, ki se na predpisanih natisnjenih blanketih spisujejo, timuč le privatne spričevala, ktere dotični profesorji z lastno roko pišejo in podpisujejo.

II.

Prašalo se je tudi: Ali je kak učenec, ki je vpisan za več kolegij, dolžen, zastran vsih preskušnje opraviti, ali če je dovolj, da se le čez toliko predmetov izpraševati da, kolikor jih je po številu ur dotičnih kolegij za to treba, da se učno leto po postavi vrajta, in kaj v tem oziru stori, če učenec slabi razred napredovanja dobi?

Zastran tega se je sledečega deržati:

Pervič. Redni učenci so praviloma dolžni predpisanim preskušnjam čez taiste predmete podvreči se, za ktere so se vpisati dali. Če je pa učenec toliko kolegij obiskoval, da se nezmožnega spozna, zastran vsih preskušnje opraviti, mu je na voljo dano, dotičnega profesorja in vodja prositi, da se njegovo ime pri enem ali drugem predmetu izbrise. Čez take kolegije se mu pa spričevalo obiskovanja nima dati, in tudi jih v odhodnem spričevalu spomniti ni.

Če sicer le kolegije, za ktere še vpisan ostane, in iz kterih se preskušnji podverže, postavno število ur dajo, se mu vendar dotično učno leto še vrajtaati sme.

Drugič. Ako učenec, ki več kolegij obiskuje, kakor je za naj manje postavno število ur potrebno, preskušnje čez vse te predmete opravi, in pri kaki preskušnji drugi razred napredovanja zadobi, kterega pri ponovljeni preskušnji ne popravi, se mu sicer dotično polletje ali celo leto v njegov učni čas vrajtaati sme, če s taistimi predmeti, čez ktere je preskušnje z dobrim uspehom opravil, po številu ur dotičnih kolegij postavi zadosti; to da slaba preskušnja se mora v katalogih zaznamvati in v ujevovo odhodno spričevalo zapisati.

Tretjič. Sploh se polletje v postavni učni čas le tiktat vrajtaati ne sme, če učenec še čez taiste kolegije, ktere so za naj manj predpisane, preskušinj, z dobrim uspehom opravil ni.

Četertič. Kadar vodja učencu absolutorium ali odhodno spričevalo piše, in polletje zaznamva, ktero se mu zavolj pomankanja

postavnih preskušinj vrajtaati ne more, ima v predelu: „opomba“ izrečno na to opomniti, in na koncu izrečno pristaviti, koliko polletij se v njegov učni čas vrajtaati sme.

V dvomljivih primerlejih razsodi zbor profesorjev, kteremu se oblast da, pri učencih, ki so se o svojem učnem času vselej brez madeža obnašali, in so jaderno zmirej bolj napredovali, kadar se število ur prerajtuje, posebno tiktat po dobroti ravnati, če učenec sem segajočih postav v začetku ni mogel dopolniti, ker mu je jezik overe delal, ali ker so si bile ure kolegij na poti, pozneje pak si je vedno prizadeval, da bi si to, kar mu manjka, z večjo marljivostjo pridobil.

III.

Omenjena dvomba zastran podlog za prevdank akademijskega obnašanja se sama s tem odpravi: Če bi se kak učenec le v eni kolegii, ali nasproti enemu profesorju ne bil clo po redu obnašal, se ima celi prevdank po tem ravnati, in v absolutorju se torej ne more poterditi, da se je v dotičnem semestru po akademijskih postavah popolnoma primerne zadržal. V prevdanku se bo za dotični semester po okolnostih zapisalo ali le: „primerno“, ali „malo primerno.“

IV.

Kar se tiče slednič sosebnega vprašanja, če imajo taki učenci, kteri so že pred več letmi doversili modroslovsko-propedevtiški kurs, da se prevzeti morejo, preskušnje godnosti opraviti, se po primeri §. 94. učnega reda 8. oktobra 1850, št. 430 odloči, da se imajo ti isti učenci, kteri so v šolskem letu 18^{49/50} ali še pred taistim drugi modroslovski tečaj na vseučilišu v Pešti ali na kakem izmed tistih licej, akademij ali kolegij z dobrim uspehom doversili, iz kterih je bil po dosedajnih zavkazih prestop na višje fakultne uke dopušen; v učnem letu 1851-52 k sprejetju za redne učence c. k. pravnih akademij pripustiti, brez da bi izpraševanje godnosti opravili.

* Ministerstva uka je ukazalo, knjigo: *Angewandte Arithmetik für die zweite Klasse der Unterrealschulen* od gospoda dr. Močnika natisnuti, da se bo prihodnje leto v šole vpeljala.

Ogerska.

V Trenčinskej županii je huda kolera vstala.

Tuje dežele.

Černagora.

Tudi „*Osservatore dalmato*“ naznani, da je vladika cernogorski 28. pr. m. hudo zbolel in da se je hotel v Kotor prinesiti dati, da bi se bil ondi dal ozdravljati. Pa ni več mogel svoje volje spolniti, 31. oktobra zjutraj ob devetih je dušo pustil v Cetinju. Njegov brat, predsednik cernogorskega starašinstva je en dan popred po zdravnika v Kotor poslal ki se je naglo napotil, pa že med potjo je zvedel, da je vladika umerl. On je bil mož mnoge učenosti in skušnje, on je znal z nemirnimi Černogorci ravnati in ljudstvo v berzdi deržati. Kakor pesnik je bil tudi Peter Petrović Njeguš imeniten mož. Njegov „*Gorski vienac*“ je dovolj, mu slavo pridobiti.

* Koj po smerti vladika Černogorskega je ondašnje starašinstvo to dogodbo v Kotor avstrijskemu krožnemu poglavarstvu kakor tudi ruskemu konsula naznanilo. Predenj je vladika umerl, je živo priporočil z Avstrijanci v zastopnosti živeti in starašinstvo samo žuga tistemu ki bi zoper Avstrijance vstal, ga ostro kaznovati. Po smerti vladikovi ni nikjer nemir vstal.

Št. 9937/1972. **Razpis konkurza.** (206.) c 2

V deželnem poglavarstvu je spraznjena stopnja konceptnega adjunkta II. razreda z letnim pomočkom 300 gold.

Kdor se za to stopnjo oglasi, ima prošnjo pri deželnem poglavarstvu vložiti in se skazati o učnostih in dostajni rabi. Prošnje ti-
št. 8756.

štih, ki so že v službi, se imajo po predstoječi gosposki vložiti.

Čas prošnjo vložiti je do 21. prihodnjega mesca.

Ljubljana 28. oktobra 1851.

Gustav grof Chorinsky, r. s.
poglavar.

P o z i v

(207.) c 1

na spodej stoječe osebe, ki po srečkanju k vojaški nabiri poklicani v letu 1850 na razglašeni poklic niso prišli.

Redna št.	Imé in primek	Rojstni kraj	Hisna številka	Rojstno leto	O p o m b a.
1	Županija Jarše Jožef Šeseg	Rodica	4	1830	So se odtegnili iz doma.
2	Županija Motnik Peter Toman	Zgornji Metnig	5	"	
3	Županija Zalog Gašper Zupanc	Zalog	54	"	
4	Županija Suhadole Jožef Žnidar	Suhadole	24	"	
5	Županija Županje Njive Andreas Šlebar	Županje Njive	13	"	Se ni oglašil
6	Županija Dob Jožef Orheg	Dob	14	"	So se odtegnili iz doma
7	Županija Brezovic Gregor Meš	Gorjuse	7	"	
8	Županija Dovško Matevž Dobravc	Podgera	7	"	Se ni oglašil.
9	Juri Rape	Vinje	21	"	
10	Županija Zlate polje Janez Močnik	Zlato polje	4	"	Se je iz doma odtegnil
11	Županija Češnice Šimen Sajo	Češnice	37	"	
12	Županija sv. Ožbald Jernej Gril	Sv. Ožbald	42	"	Se ni oglašil
13	Županija Prevoje France Marinšek	Prevoje	30	"	So se iz doma odtegnili
14	Županija Trojane Blaž Lebeničnik	Predzid	38	"	
15	Županija Aržiše Janez Ulle	Aržiše	2	"	
16	Županija Velika vas Ferdinand Šark	Zgornji Prekar	15	"	
17	Županija Hoteč Juri Simončič	Gradec	3	"	
18	Županija Kotredes Jakob Gmasio	Savina	17	"	
19	Županija sv. Lambert Janez Pance	Jablana	9	"	Se ni oglašil
20	Županija Zagor France Kellner	Toplice	1	"	

Tem osebam se naznani, da se imajo od dneva, ko se to prvičkrat v Ljubljanskem časniku naznani, predenj pretečejo štiri meseci, toliko bolj gotovo pri tej vradni oglašiti, ker se bo sicer z njimi kakor z vojaškimi odtegnenci ravnalo.

Okrajno poglavarstvo v Kamniku 1. novembra 1851.

Pavič s. r.

Št. 3577. **Oznanilo dražbe.** (208.) c 1

Ker se pri c. k. okrajnem poglavarstvu 11. novembra t. l. napravljene javni dražbi za razširjanje in iztrebljenje ozke ceste poleg Gerčarivca med mljokazavnikama IV/11 in V/10 z ponudbo 4717 gold. 66 kr. spet ni mogel dober vspah doseči, bo po ukazu častitega c. k. vodstva za deželne stavbe od 15. oktobra 1851 št. 3232 tretja dražba 22. novembra t. l. dopoldne od 9. do 12. ure pri imenovanem c. k. okrajnem poglavarstvu, h kateri se tisti, ki imajo voljo to reč prevzeti, s pristavkam povabijo da se zamorejo zadevajoči načerti, mera in prevdare stroškov potem stavbeni popis in pogoji dražbe, ki podpišejo 10°/_o kavicje vložiti, kakor tudi za eno

leto dober stati za napravo, pri podpisani okrajni stavbini vradni med navadnim vradnimi urami vsak dan pregledat.

Na zapečatene ponudbe se bo le takrat gledalo, ako dospe pred začetkom k dražbeni komisii. Ti stavbeni predmet zapopade

- a) 366° — 4' — 0" merila skale izsekati poleg in pri cesti, iz ktere se bo kamen za cesto posuti, napravil.
- b) Zemlje prevoziti merila 126° — 1' — 0" šest čevljev globoko in posutjem zmešane persti, jo speljati na take kraje, da se ne zgodi škoda ne cesti ne osebnim ljudem.
- c) Stari zid zdreti v merilu 2° — 5' — 4" z razdeljenjem kamna in šote, iz kamnja se bodo dve lukne zazidale pri dveh vodotočih.

d) Naprava 24° — dolgega zida in treh vodotočev iz lomnena kamnja in moltra v merilo 18° — 1' — 11".

e) Flaštranje treh vodotočev in enega poleg novega zidu v merilu 22° — 4' — 9" iz kamnjev 6 do 7 palcov globoko v zemljo položenih in okroglih iz skaloma.

f) Pokritje treh vodotočev z 3' — 6" širokih, 2 do 2¹/₆" dolgih in 9 palcov debelih ploš, v merilu 8° — 4' — 6".

g) Priprava in prestava 240 navadnih okrajnocestnik kamnjev (paračarov).

C. k. okrajna stavbina vradnja v Postonji 12. novembra 1851.

Br. 2512/10297.

(202.) 3

Razpis natčcaja

V području c. kr. hrvatsko-slavonskog zemaljskog poreznog ravateljstva izpražnjeno je nekoliko službah poreznikih s godišnjom platjom od 700 forintih, nekoliko mestah kontrolorskih sa 600 i 500 for., nekoliko officialskih sa 400 i assistentskih sa 300 forintih platje. Mesta ova popunit će se privremeno.

Tako poreznici, kao in kontrolori, officiali i assistenti obvezani su položiti toliku jamčevinu, kolika jim je godišnja platja, i to ili v gotovu novcu ili u državnih obveznicah, koje v srebru, al ne manje od 3 posto, kamatah donose, uzimajući ovake obveznice u imenitoj vrednosti njihovoj.

Oni, koji se za jedno od ovih mestah natčcati žele imaju u tu svrhu, i to za svako mesto, koje uzmore, posebnu molbenicu podneti, te u njoj navesti i dostovérno izkazati:

- a) dobu života, gdje se ujedno primetjuje, da se u državnu službu niko na novo namestiti nesmije, ko je veće četrdeset godina namirio;
- b) svršene nauke;
- c) dosadanje zanimanje, i
- d) ostale znanosti, koje si je prisvojio, a medju ovim osobito one, koje se tiču struke peneznične, i porezne i računarsvene. Ovdě dakle nije dovoljno dokazati do molitelj čitati, pisati i u četire verste računa računati umě, veće usuprot treba da dokaže, gdje i kad si je pribavio znanje glede bitnosti izravnog poreza i potrošnine i u osobitoj porezno i dohodarsko-računarsvenoj struci;
- e) bezprikornu moralnost, gdje no oni, koji do sad kod nijedne c. kr. javne oblasti služili nisu, svoje bezporočno vladanje dovoljnimi i vėrodostojnimi svėdočbami dokazat imadu;
- f) stalnu platju, koju su do sele iz državne blagajne ili druge koje javne zaklade dobivali naznačenje, daštakove uživali nisu;
- g) savršeno znanje nemačkoga i hrvatskoga ili slavonskoga jezika, uz dostovérni dokaz, da je natčcatelj u oba ova jezika ne samo govorjenju no i pisanju vėst;
- h) da je kadar odmah položiti propisanu jamčevinu na gore naznačeni način; jer se nijedan čiuovnik, koji je dužan položiti jamčevinu, prije ni zakleti, ni u službu primiti nemože, dok nije glede položenja jamčevine sve u redu.

Natčcatelji, koji već jesu u kakovoj javnoj službi, treba do molbenice putem predpostavljenih si poglavarah amo pošalju, a ovi će jim podneske i priložene svėdočbe protresti i u propratnom pismu svoje mnenje izjaviti, da l' je molitelj sposoban za službu, koju traži.

Natčcatelji usuprot, koji neobnašaju nikakove javne službe, imaju svoje molbenice putem svoga političkoga poglavarstva ili oblasti (podžupanije) predavati. Molbenice, koje se neposredne, dakle izbėgavši evo ovdě naznačeni put, c. kr. poreznomu ravateljstvu podnesu, kojim dakle fali opis svojstvah i ponašanja od strane poglavarah, zatim molbenice, u kojih navedane svojstva nisu točno i vėrodostojno dokazana, neće, upravo ovog nedostatka radi, oželjenog uspeha imati, već će se, da prositelj glede mogućeg posljedka svoga traženja dugo u neizvėstnosti neostane, svagda odmah, čim amo prispiju, rešiti.

Natčcaj za ova mesta razpisuje se ovim do konca meseca Studenoga 1851, godine; po izmaku tog roka popunit će se ova mesta odmah. U Zagrebu 26. listopada 1851.

Od načelnictva c. kr. zemaljskog poreznog ravateljstva za Hrvatsku i Slavoniu.

v. Kappel.